

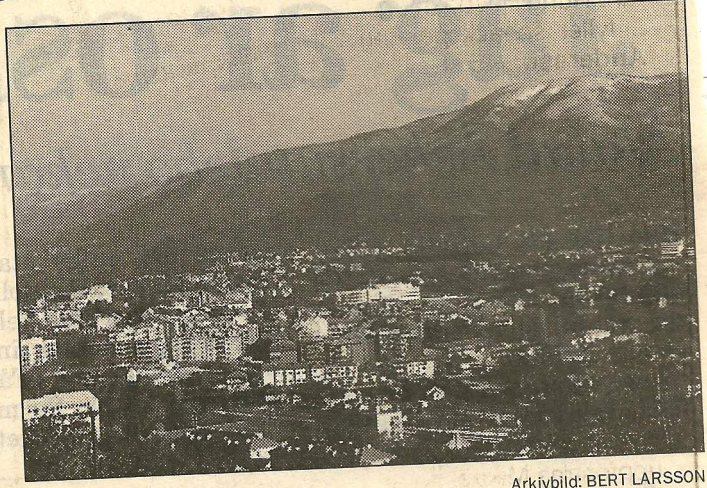
lika värde. Rasism och jude-
lig röta.

ledarsidan
Torsdagen den 27 juni 1996

På väg ur ruinerna

Vi åker bil från Sarajevo till Banja Luka. Gränsen märks knappt, ruinerna av en UNPROFOR check point i en kurva. Det finns många ruiner i Bosnien.

Banja Luka är inte förstört, inte så man ser det. Men där finns gott om ruiner ändå — moraliska. Och de vet om det.
— Skammen är stor, säger vår engelskspråkige vän som jag inte kan nämna namnet på. Han visar oss runt i en av Europas mest isolerade städer. Han svänger i en kurva och pekar på en igenvuxen ödetomt mitt i stan.

Arkivbild: BERT LARSSON

Ett sargat land. Bosnien är på väg att resa sig ur ruinerna efter det förödande kriget. Skall demokratin få ett fäste?

partier i Republika Srpska, men ingen opposition.
Socialliberalerna försöker knyta ärliga personligheter till sig. Upprätta ett kontaktnät av förtroendemän. Det är ingen idé att driva praktisk politik. Det viktiga är i stället att få medborgarna att rösta för något de tror på. Annars kommer valet bli som 1990 när rösterna gick till den som var mest emot någon annan.

Ökat förtryck

Milan Tukic befarar att tiden arbetar för det nationalistiska partiet SDS. Under några veckor i maj verkade det som om Karadzic förlorade greppet. Först avsatte han sin egen premiärminister och tillsatte en livvaktstyp i solglasögon och mustasch. Sedan tyckte Karadzic själv ha blivit avsatt

Men vem kommer säga det till dem? Bosnien är ingen potentiell marknad.

På vägen mot Kroatien och flyget hem stannar vi för lunch på en vägkrog. Som av en slump står det 'Omarska 3' på en skylt vid vägen. Tre kilometer från det koncentrationsläger som upptäcktes i krigets inledning serveras lunch. Det har det säkert alltid gjort.

Man frågar sig vilka de serverat förut? Och jag undrar varför så många svänger av mot Omarska? För på min karta tar vägen slut där.

Den enda stad man behöver passera för att komma från Banja Luka till Kroatien är Prijedor. Stad förresten, håla är nog mer korrekt. Aldrig har väl så många svära ortnamn på tidigare så obetydliga platser kablat ut över världen. Och varje gång jag lärt mig ett

I nästa kurva står en gammal man klädd i svarta kläder och basker. Han tittar upp i himlen och ser förvirrad ut, som om han inte kan ta sig över vägen.
Han! Han där är muslim, säger vår vän och pekar, som vore han den siste av sitt slag. Och det är han.

Nästan, det finns en man som är muslim men har ett serbiskt namn. Honom är det ingen som upptäckt ännu, grannarna har hållit tyst. Det finns människor även här.

— Min före detta fru är muslimska. Hon är i Tyskland nu med vår dotter.

Vi nickar. Försöker föreställa oss hur det känns när hat orsakat av olika nationaliteter uppstår mitt i en familj. Vi lyckas inte.

Vår vän inser vad vi tänker. Han skrattar och förklarar att de varit skilda i flera år. De har skrivit brev och han

Gästskribent

Erik Jennische är studerade. Han är aktiv inom Liberala Ungdomsförbundet. Han har nyligen rest runt i Bosnien och Kroatien.

muslimska. Hon är i tyskland nu med vår dotter.

nu nickar. Försöker föreställa oss hur det känns när hat orsakat av olika nationaliteter uppstår mitt i en familj. Vi lyckas inte.

Vår vän inser vad vi tänker. Han skrattar och förklarar att de varit skilda i flera år. De var bästa vänner och han hjälpte dem att fly. Aldrig har en skilsmässa varit en sådan lättnad.

Val i höst

I höst är det val i Republika Srpska. Bara tanken på att man måste förbjuda krigsförbrytare som Karadzic och Mladic att ställa upp i valet för att minimera risken att de blir valda, innebär att något är mycket sjukt.

– Det finns inte längre några sociala mönster eller strukturer här. På gott och på ont, förklarar Milan Tukic från det Socialliberala partiet, det enda parti som hävdar demokratiska värden och inte kämpar "för serbernas sak".

– Bara en oförmlig social massa.

Först kommunisterna som utrotade klasserna och nu nationalisterna som rensar ut icke serber. Men vad är man om man inte vet vad man inte är? Hittar man inte alltid något att ta avstånd från, och därigenom någon att identifiera sig med?

Carl Bildts strategi går ut på att alliera sig med Banja Luka-serberna och isolera Pale-serberna. Att söndra och härskas.

Milan Tukic tror att valet kommer bli väldigt populistiskt. Det finns ingen självklar ny ledare. Den som finner rätt propagastrategi kan sopa rent. Det behövs en ny myt att leva med.

– Det finns tjugonio andra

Gästskribent

Erik Jennische är studerade. Han är aktiv inom Liberala Ungdomsförbundet. Han har nyligen rest runt i Bosnien och Kroatien.

av sin gamla beskyddare Slobodan Milosevic, vilket måste tyda på att det högsta hönset funnit en ny hackordning vara den lämpliga. Men allt slutade med att inget egentligen hade förändrats. Karadzic har fortfarande kontrollen.

Att förtrycket mot socialliberaler och andra har ökat de senaste veckorna är ett säkert tecken på att ledningen inför valet håller på att stärka greppet över situationen. Repression har fungerat förr.

Kanske är det vetskapen om den totalitära regimen förtryck av all opposition och insikten hos folket om att myterna var just myter, som gjort känslan av kollektiv skuld så tung. Kriget är över och de storserbiska drömmarna har gått i kras. Bosnienserberna har blivit lurade, hatade och slagna, och det känns.

Koncentrationsläger

Men precis som det ryska folket inte kan göras skyldigt till Sovjetimperiets all omänsklighet, kan bosnienserberna inte göras skyldiga till folkmord.

nytt namn är det för att något fruktansvärt har hänt.

Det var i Prijedor man kastade ned kroppar i gruvschakt, öste på med grus och sedan sprängde. Den enda håla som inte förknippas med något liknande är Dayton och den ligger i Ohio.

Sprängda hus

Serbisk polis stoppar oss innan vi kommer in i Prijedor. De vill ta våra filmer. Vi har en väldigt trevlig chaufför, och vi är också trevliga. Filmerna får vi tillbaka, nästan alla. Men vi får inte köra vidare. Förbi Omarska och Banja Luka igen. Vi tar en annan väg till Kroatien.

På andra sidan gränsen ser det likadant ut som i hela västra Bosnien. Det finns inte ett hus med tak. Man ser att de inte är tagna i en offensiv för det är inte så gott om skotthål. De flesta husen är sprängda för att de som bodde där tidigare inte ska komma tillbaka.

ERIK JENNISCHE

Klipp

Saluhallen, Stortorget, Örebro

Öppet: Månd-fred 9.30-20 Lördag 9-14